

Fotografija: Viktor Kovac

Najbolja kafa u gradu

Teško je ne zaljubiti se u Basku Stiaivnicu, mali srednjovekovni grad u južnoj Slovačkoj. Nekada davno, ovdje su iskopavani zlato i srebro. Zgrade starog grada još uvek svedoče o nekadašnjem bogatstvu kopača. Preporučujemo da dan počnete uz kafu u Art Café-u i pročaskate sa vlasnikom koji je član Asocijacije za održivi turizam. On Vam može pomoći da nađete smeštaj a možete iskoristiti priliku da se smestite u zgrade iz XVI ili XVII veka koje nakon restauracije imaju stari sjaj, ali i savremena kupatila i kuhinje.

Isplanirajte Vaše putovanje tako da dođete u vreme održavanja brojnih uličnih festivala, koje organizuje Asocijacija tokom leta. Pešačenje u slikovitom okruženju je još jedna od mogućnosti, kao i poseta muzeju rudarstva i botaničkoj bašti. Sjajna slovačka hrana će zadovoljiti Vašu znatiželju i ništa Vam drugo neće biti potrebno.

Banska Stiaivnica je jedan od prvih primera u svetu gde je primenjen Priručnik o biodiverzitetu i razvoju turizma Konvencije o biološkoj raznovrsnosti.

Razvoj održivog turizma u Banskjoj Stiaivnici su započeli "Ekološki turizam u Evropi" (ETE) i Asocijacija "Čilibarska staza" (Amber Trail) 2001. godine.

Za više informacija: Michael Meyer, član predsedništva ETE, na <m.meyer@oete.de>.

Fotografija: Zsuzsa Tolnay

Život izvan pećina

Jazz i rock koncerti, narodne pesme i igre, ulične komedije, prodaja ručnih radova, ture u prirodu, umetničke izložbe – sve ovo i još mnogo toga možete očekivati na jednom mestu. Tokom 10 dana Gomor-Torna festivala posetioци imaju u ponudi više od 100 događaja. U 2006.godini festival se održao u 12 sela sa obe strane mađarske i slovačke granice.

Tokom festivala, meštani Vas pozivaju da učestvujete u aktivnostima. Naučićete tradicionalni ples, napraviti neki ručni rad, kuvati hranu po starim receptima i naravno, morate da sačuvate (ili pojedete) sve što ste napravili. Oblast u kojoj se održava festival je poznata po karstkim pećinama sa okapnicama. Bilo je uobičajeno da posetioци dolaze u obilazak pećina i odlaze istog dana, zbog čega je bio ograničen prihod lokalnom stanovništvu.

Organizacija festivala je podržana kroz projekat koji je posvećen razvoju turizma u rezervatima biosfere i osim što obezbeđuje kvalitetnu zabavu turistima, festival povećava prihode lokalnom stanovništvu, čuva tradiciju i povećava saradnju prekograničnih oblasti.

Za više informacija: Zsuzsa Tolnay, Šef Departmana za Eko-turizam i Eko-obrazovanje, Aggtelek Nacionalni Park, na <tolnayzs@mail.kvvm.hu>.

Fotografija: Olga Shelego

Pridružite nam se!

Naš cilj je da učinimo turizam u centralno i istočno Evropskim zemljama održivim. Ovakav turizam će biti koristan lokalnom stanovništvu i očuvanju prirode a omogućiće nezaboravna iskustva za turiste.

Mi smo nevladine organizacije iz Bugarske, Estonije, Mađarske, Nemačke, Rumunija, Poljske, Srbije i drugih zemalja, radimo zajedno pod okriljem CEEWEB Radne grupe za održivi turizam. Zajedničkim aktivnostima kao što su: razmena informacija, promocija dobrih primera, obrazovanje i trening, uticanje na donosiocce odluka, projekti i lobiranje, stremimo našem cilju.

Nadamo se da će Vam ova brošura pomoći da pronađete put do mesta gde lokalni stanovnici uživaju u svojim životima a turisti uvek žele da se vrate. Javite nam se ukoliko želite da naučite više o održivom turizmu, pridružite se radnoj grupi ili podržite naše aktivnosti.

CEEWEB – Mreža nevladinih organizacija centralne i istočne Evrope za očuvanje biodiverziteta

Kuruclesi ut 11/a
1021 Budapest, Hungary
Tel: +36 1 398 0135
Fax: +36 1 398 0136
E-mail: office@ceeweb.org
www.ceeweb.org

Ova publikacija je napravljena uz finansijsku podršku EU
© CEEWEB, 2006

Održivi turizam sada i u budućnosti

Sa mapom unutra: Selo u kome je razvijen održivi turizam, godina 2012.

www.ceeweb.org/workinggroups/sustainabletourism

CEEWEB Radna Grupa za Održivi Turizam
CEEWEB Sustainable Tourism Working Group

Fotografija: Rita Francica

Moderne tradicije

Pet majušnih sela Neauea zajednice čine savršenu lokaciju da osetite tradicionalan način života na obroncima Karpata u Rumuniji. Posebno će deca iz urbanih sredina biti oduševljena da vide kovače kako potkivaju konje ili pčelare kako pažljivo odvajaju saće iz košnica. Ove tradicionalne aktivnosti se izvode tokom leta u Školi šume zajedno sa planinarenjem, posmatranjem ptica i učenju o prirodi.

Muzej Izdržavanja je posvećen i turistima i lokalnom stanovništvu. Pored drugih životinjama, bivoli i dlakave svinje mangučice su u muzejskoj farmi. Uzgoj ovih životinja je deo nasleđa u regionu i vraćanja običajima. Oživljavanje i modernizacija tradicionalne poljoprivrede je prepoznato kao najbolji način za postizanje blagostanja zajednice.

Tokom seminara o viziji budućnosti zajednice, stočarstvo i seoski turizam su izabrani kao najperspektivnije mogućnosti za razvoj regije.

Projekat održivog razvoja regiona je ostvaren zahvaljujući CEEWEB-u i Milvus Grupi uz aktivno učešće lokalnog stanovništva i finansijsku podršku DOEN Fondacije i Rumunske partnerske fondacije za životnu sredinu.

Za više informacija: Marton Attila Kelemen, potpredsednik Milvus Grupe, na <marton.kelemen@milvus.ro>.

Fotografija: Dominika Zareba

Svakodnevna čuda

Sveštenik Romuald Wilk i vetrenjača su dve atrakcije seoceta Przyslop. Sveštenik, koji u selu vodi manastir reda Karmelita, inspirisao je mnoge lokalne zajednice u oblasti. Stanovnici ovog malog sela, koje se nalazi u blizini nacionalnog parka i rezervata biosfere Babia Gora žive "u harmoniji sa Deset Božijih zapovesti i prirodom".

Selo je malo, samo 500 stanovnika, ali oni rade velike stvari. Na primer, sprečili su zatvaranje lokalne škole tako što su osnovali centar za ekološko obrazovanje. Takođe, napravili su "obrazovnu stazu" koja je deo "Čilibarske staze" i privlači brojne turiste. Čilibarska staza polazi iz Budimpešte, nastavlja se kroz Mađarsku, pa kroz Basku Stiaivnicu u Slovačkoj prema Krakovu u Poljskoj. Vožnja bicikla na ovoj, 300 km dugoj, stazi svakako bi bio najveći doživljaj leta za Vas.

Za više informacija: Asocijacija za održivi razvoj Przyslop, na <zawojasp4@interia.pl> ili Dominika Zareba, Nacionalni menadžer Zenih Staza Poljske partnerske Fondacije za životnu sredinu na <dominika.zareba@epce.org.pl>.

Fotografija: Mladi istraživači Srbije

Vaš najbolji letnji posao ikad

Priroda će Vas ostaviti bez daha ukoliko se provozate čamcem po Specijalnom rezervatu prirode "Zasavica", koji se nalazi u Sremu. Na putu ka Zasavici posetite Sremsku Mitrovicu u kojoj se nalaze stare rimske iskopine ili idite u selo Zasavica I, gde Vam lokalne porodice mogu predstaviti tradicionalno kuvanje, izradu raznih predmeta i seoski život uopšte.

Avanture su zagarantovane za one koji iz celog sveta dolaze u ovaj rezervat prirode da provedu svoj odmor na drugačiji način. Volonterski rad na međunarodnom radnom kampu uključuje pravljenje suvenira od prirodnih materijala ili uklanjanje biljaka zarad održavanja nivoa vode. Zabavni deo kampa se sastoji od ekskurzija, večernjih zabava, a i posao je sam po sebi zabava.

Posvećanost upravljača ovog rezervata prirode veoma je bitna za sprovođenje plana za razvoj turizma u području Zasavice. Nacrt plana napravljen je 2004.godine saradnjom organizacije Ekološki turizam u Evropi iz Nemačke, Goransko ekološkog pokreta iz Sremske Mitrovice i uz podršku nevladinih organizacija: CenORT, E-Team i CEEWEB.

Za više informacija: Slobodan Simić, direktor Goransko-Ekološkog Pokreta Sremska Mitrovica (upravljač ovog prirodnog dobra), na <zasavica@zasavica.org.yu>.

7 preporuka

kako otpočeti održivi turizam

- 1 Informišite se o održivom turizmu. Postoje brojne knjige, publikacije, internet prezentacije.
- 2 Kupujte lokalne proizvode. Putujte vozom. Postanite turista koji će koristiti sve prednosti održivog turizma.
- 3 Naučite što više o lokalnoj tradiciji.
- 4 Uživajte u onome šta radite.
- 5 Okupite svoje prijatelje i pričajte šta je održivi turizam i šta možete da uradite za njegov razvoj.
- 6 Razmislite šta biste dodali na ovu listu.
- 7 Pišite nam, Mladi istraživači Srbije <office@mis.org.yu> ili nas pozovite na 011 311 1314, obavestite nas o Vašim planovima.

Mesto gde su svi srećni

Zgrada mesne zajednice, gde se održavaju sastanci
Asocijacije za Održivi Turizam

Predsednik mesne zajednice je bio među pokretačima ravoja održivog turizma u selu. "Radili smo ovo zajedno sa meštanicima", kaže on, "i to je ključ našeg uspeha: sprovodili smo naše ideje i odluke. Kada smo pre šest godina, 2006. godine, počeli aktivnosti, neverovatno je kako vreme leti, u našem selu bilo je mnogo nezaposlenih a turisti su retko dolazili. Naše selo je veoma lepo ali mladi ljudi su se selili u gradove". Uz smešak, predsednik nastavlja: "Iskreno rečeno, kada sam izabran za predsednika, situacija je bila beznačajna. Nisam imao predstavu šta da radim".

"Tokom prethodnih šest godina razvoja održivog turizma u selu najznačajnija promena nije samo to što je standard ljudi bolji, nego što meštani shvataju da je poboljšanje života u njihovim rukama. Mi odlučujemo o našoj budućnosti zajedno i stvarno smo srećni zbog toga", dodaje on, ponosno klimajući glavom.

"Na samom početku imali smo veliku pomoć nevladinih organizacija koje nisu iz našeg sela. Oni su organizovali seminare, objašnjavali nam kako da privučemo turiste a istovremeno da sačuvamo našu kulturu i prirodu, ali tako da nam se posetioci stalno vraćaju. Konkretno planove smo uradili sami. Sledimo našu viziju budućnosti sela i sprovodimo naše planove".

Porodica Knežević ima eko-farmu i restoran, svoj uspeh u poslu pripisuje razvoju održivog turizma u selu. "Učestvujemo u procesu od samog početka" kaže gospođa Knežević. "Pridružili smo se Asocijaciji za održivi turizam kada je osnovana. Sastajemo se periodično da razgovaramo o iskustvima i odlučimo kako da unapredimo našu turističku ponudu. Sve više i više turista dolazi pa smo čak imali ponudu od nekog velikog investitora da napravi hotel ovde. O ponudi smo razgovarali u Asocijaciji i rešili da je odbijemo. Bolje je da prihodi od turista idu našim ljudima".

"Kako smo to uradili?" Gospodin Knežević mora da razmisli pre nego što odgovori. "Pa, sve je počelo seminarima. Zatim smo napravili plan za razvoj održivog turizma u našem selu i sada ga sprovodimo. Da, zvuči jednostavno ali čak i sa svojom ženom nisam mogao uvek da se usaglasim", dodaje on, uz mig. "Zamislite! Odlučujete sa svim komšijama kako bi selo trebalo da izgleda za 50 godina. Ali, bilo je zabavno".

Aktivno slobodno vreme

- Biciklistička staza**
- Pristanište za čamce**
- Turistička staza**

"Došli smo na dve nedelje. Šteta što ne možemo da ostanemo duže. Deci se mnogo dopada ovde", objašnjava mladi par dok gledaju u svoja dva sina i ćerku, koji se veselo prskaju u vodi.

"Kada smo ovde često dolazimo na plažu. Ove dve nedelje plivanja, vožnje bicikla i pešačenja mnogo nam znače s obzirom da to ne možemo da radimo u gradu. Ovo je savršeno mesto za odmor! Ima puno staza za planinarenje i biciklizam, a možete da igrate odbojku na plaži. Prošle nedelje smo se vozili čamcem i išli sa vodičem u zaštićeno područje. Mislim da je za decu to bilo nezaboravno. Ognjen, najmlađi, sad svako veče traži sove po drveću".

Priroda je uvek korisna

- Granica zaštićenog područja**
- Šuma, močvara**

Milan radi kao vodič u rezervatu prirode. Rođen je u selu i kaže da su ga ove čarobne šume, planine i reka inspirisali da postane biolog.

"Veoma sam srećan što radim ovde i mogu da pokažem ovu lepotu drugima" hvališe se 26-ogodišnji vodič. "Imali smo veoma loše periode u prošlosti, bilo je planova da se izgradi velika fabrika što bi sigurno dovelo do seče šuma, zagađenja reke, isušivanja močvara. Ali, pametni ljudi u našem selu su se dosetili da razviju turizam i da obezbede posao za meštane bez uništavanja prirode. Sve smo radili po Priručniku o biodiverzitetu i razvoju turizma, Konvencije o biološkoj raznovrsnosti".

Gospođa Vera je vlasnik turističke agencije koja dovodi mnoge turiste u selo. Veoma hvali ljude koji su pokrenuli ove.

"Zaista sam jako zahvalna tim mudrim ljudima. Rezervat prirode je jedna od najvećih atrakcija za posetioce. Jako brinemo o njegovom očuvanju! Takođe unajmljujemo lokalne vodiče. Meštani cene šumu jer mnogi poslovi zavise od nje".

Dugoročno blagostanje

Turisti uživaju u domaćoj hrani i piću

- Vinski podrum**
- Obrađive površine, eko-farma**
- Restoran**

Gospodin i gospođa Beronja gaje grožđe. Pre nekoliko godina otvorili su svoj vinski podrum za posetioce. Gospođa Beronja kaže: "Ranije smo prodavali grožđe fabrikama a vino smo pravili samo za svoje potrebe.

Ali, kada su turisti počeli da dolaze, stavili smo stolove u naš vinski podrum i počeli da služimo naše vino. Takvo vino nigde nećete naći, morate da dođete u naše selo da probate. Sad već imamo redovne goste koji dolaze da piju vino i slušaju priče mog muža o uzgoju vinove loze i pravljenju vina".

Gospodin Beronja dodaje "Nije bilo lako početi ovaj posao. Komšije su me ubedile da to uradim. Oni imaju eko-farmu i restoran. Turisti obožavaju visokokvalitetnu hranu koja se proizvodi i čuva na prirodan način, ne mora da se dovozi iz udaljenih mesta i uvek je sveža. Njihov posao je veoma uspešan".

Prihodi od turista koji koriste usluge noćenja

- Kamp**
- Hotel, pansion**

Pansion porodice Šukilović dobio je uverenje o zadovoljavanju kriterijuma održivog turizma pre 10 meseci. Pansion radi više od 15 godina. "Mislili smo da je dobijanje uverenja dobar način da privučemo goste", kaže vlasnik.

"Očekivali smo da će biti dovoljno da postavimo sijalice koje štede struju i štedimo vodu (što smo i ranije radili da smanjimo treškove). Ali, kada smo konkurisali za dobijanje uverenja, shvatili smo da moramo da promenimo način na koji vodimo pansion. Sve smo prilagodili. Ionako je trebalo da obnovimo pansion. Ovaj novi nameštaj je napravio stolar iz sela. Namirnice za doručak kupujemo od komšija. Na taj način svi imamo koristi. Ove promene su doprinele da gosti još više vole naš pansion". Knjiga utisaka u pansionu je puna poruka poput: "hrana je odlična", "veoma prijatno mesto", "doći ćemo opet".

Dugotrajno zapošljavanje

Informacioni centar

Asocijacija za održivi turizam prikuplja informacije o smeštaju, mestima na kojima može da se jede i kupe suveniri. Oni štampaju mape sa lokacijama koje treba posetiti kao i brošure sa korisnim informacijama za posetioce. "Došla sam ovde samo na jedan dan, da posetim tvrđavu, ali moram ostati još dan-dva", priznaje Kamila iz Poljske, "toliko stvari možete uraditi u ovom selu. Sutra idem u muzej a videla sam i poster o festivalu sredinom leta".

Gospodin Tnavec je odgovoran za promociju sela u Asocijaciji. "Mi pokušavamo da privučemo turiste koji poštuju kulturu i prirodu. Osnovno je da veliki broj turista ne pokvari ono što mi negujemo. Ne samo zato što mi volimo naše sele, nego i zbog želje da nam se turisti vraćaju".

Selo u kome je razvijen održivi turizam, godina 2012.

Područje predstavljeno na ovoj karti ne postoji u stvarnosti. Selo, kao i ljudi koji su intervjuisani su izmišljeni sa ciljem da čitaoci lakše shvate pojam i svrhu održivog turizma.

Meštani prodaju umetničke predmete

Prodavnica rukotvorina

Gospođica Jelena je vlasnik prodavnice ručnih radova. "Ovom radim svim svojim srcem. Ja nemam muža, niti decu. Ova prodavnica je moj život. Svi ovi predmeti oko mene imaju dušu. Oh, pogledajte samo ovu vazu, napravio ju je gospodin Petrović! On je pravi umetnik! A i bio je jako zgodan kad je bio mlad!"

I pogledajte ovu drvenu klupe, zar nije divna? Gospodin Darko pravi nameštaj od drveta iz okolnih šuma. Povezala sam ga sa Šukilovićima, pa je pravio veliku količinu nameštaja za njihov pansion. Ja uvek pokušavam da pomognem ljudima koji imaju restorane i pansione ovde, povezujem ih sa lokalnim umetnicima. Selo je malo, ali bez mene oni ne bi bili povezani.

Ali, najsrećnija sam kad turisti nešto kupe. Onda pokušavam da zamislim šta će se desiti sa tim predmetom: da li će biti poklon za nekog ili uspomena sa putovanja? Naravno, srećna sam i zbog novca koji zarađujemo" zaključuje gospođica Jelena i dodaje da bi mogla satima da priča o svojoj prodavnici.

Ručna radinost i umetnost u punom sjaju

Radionica grnčarije

Gospodin Spasić nikada nije odustao od svoje veštine, ali bore na njegovom licu govore o teškim vremenima koje je proživio. "Pre mnogo godina ovo selo je bilo poznato po grnčarijama. Jako sam srećan što vidim da se slava vraća", kaže sedokosi čovek, "ja sam učio svog sina veštini grnčarije, ali on nije mogao da preživi baveći se time pa je otišao u grad. Sa procvatom turizma u selu Dejan se vratio, sada se naši proizvodi jako dobro prodaju pa namamo ni minut slobodnog vremena".

Dejan, sin grnčara, dodaje "Mnoge stvari su se promenile ovde, tako da sam rešio da se vratim i ne kajem se. Grnčariju prodajem u prodavnicama suvenira i tokom Festivala. Pravimo posude za restorane. Ja organizujem i časove keramike za decu".

"Dobro je opet biti kod kuće. Vidim da i druge veštine postaju popularne. Verovatno ste primetili da su mnoge kuće u selu ukrašene drvenim rezbarijama. Kao i grnčarija, ova umetnost je bila zaboravljena, ali ponovo imamo vešte stolare u selu".

Lako dostupno, prijatno, čisto

- Fabrika za preradu otpadnih voda, proizvodnja obnovljive energije**
- Autobuska stanica, železnička stanica**

"Turisti dođu i odu, ali ja hoću da reka ostane čista pa da ja mogu da pecam kad se penzionišem", šapuče nam inspektor za životnu sredinu u opštini, kao da govori o nekoj velikoj tajni. "Naša fabrika za preradu otpadnih voda je relativno nova. Ne bi je mogli napraviti da nije turizma. A i vetrenjače su nove. Sakupili smo novac od donatora za sprovođenje plana za održivi turizam pa smo tako dobili i vetrenjače".

"Porez od turizma iskoristili smo za izgradnju biciklističkih staza. Kada smo radili na planu razvoja, ljudi su hteli što više turista, ali nisu želeli gomilu automobila u selu. Zato smo razvili program da podstaknemo turiste da dolaze javnim prevozom. Na primer: ako pokažete voznu kartu u pansionu, dobijate popust".

Region pun života

Tradicija koja živi

- Tvrđava**
- Eko-selo**
- Crkva**

"Da li se sećaš? Sve je krenulo na bolje od kako je mladi sveštenik počeo svoju službu ovde. Toliko ljudi se okupi za Crkvenu slavu, kao u vreme kad smo mi bile mlade", dve dame, u godinama za poštovanje, dovikuju jedna drugoj.

"Zaista, nakon što se sveštenik pridružio Asocijaciji za održivi turizam, mnogo dobrih stvari se desilo", potvrđuje Bojan, visoki mladić iz sela. "Neko bi rekao da je eko-selo muzej u kome se možeš zabaviti. Ali to je moj dom", kaže on tiho. "Tu su bile stare i odbačene zemljoradničke zgrade. Ja sam arhitekta pa sam pomislio "Zašto ih ne bi obnovili?" Naravno, bila mi je potrebna pomoć. Četiri leta smo organizovali kampove o tradicionalnoj arhitekturi. Sada, tri porodice žive ovde, svi imamo decu. Vodimo eko-farmu, etnografski muzej a u jednoj od kuća je prodavnica suvenira. Trenutno je u toku letnji kamp o tradicionalnim rukotvorinama, kao što su: pravljenje korpi i rezbarenju drveta. Baš je uspešan!"

Festivali jedinstvenosti

Pozornica na otvorenom

Tanja je organizator događaja u nacionalnom parku koji je proglašen i za UNESCO "Rezervat čovek i biosfera". "Pozornica na otvorenom pripada mesnoj zajednici i van teritorije nacionalnog parke je. Međutim, nalazi se delimično u zoni rezervata biosfere tako da sam uspeła da sakupim novac za njeno renoviranje i održavanje. Savršena je za festival Kulture i prirode, koji organizujemo svake godine".

"Veoma smo srećni što saradjujemo sa Tanjom", uverava nas predsednik, "festival je uvek veoma uspešan. Za mene je najvažnije da moji dragi meštani uživaju i kad su posetioci i kad su izvođači. Imamo bogatu kulturu i ponosni smo na to. Ja sam član folkloru, svake godine nastupam. Takođe, festival privlači stotine posetioaca i donosi zaradu selu".